HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

משום דאיכא חזה ושוק דכהנים הוא דאכלי ליה וניתי כל חד וחד כהן בהדיה האי כהן היכי דמי אי דעביד פסח דילמא האי פסח הוא ונמצא פסח נאכל שלא למנויו ואי דלא עביד פסח דילמא שלמים הוא ולא עביד פסח וניתי כל (א) חמשה °חד כהן דלא עבד פסח ונימני עילויה הני חמשה פסחים דממה נפשך איכא חד דלא עביד פסח וקא נפקי ביה אלא משום דקא ממעיט באכילת שלמים דאילו פסח ליום ולילה ואילו שלמים לשני ימים ולילה אחד °וניתי מותר הפסח ונימא אי דידי בעל מום האי דאייתי השתא ניהוי פסח אי דידי תם הוא ניהוי האי דאייתי השתא שלמים [א] דמותר הפסח [ב] נאכל ליום ולילה אחד [ג] וכי מפרישין תחלה למותרות ונטרחו ונייתי מותר הפסח אלא משום סמיכה [א] דאילו פסח לא בעי סמיכה ואילו מותר בעי סמיכה הא תינח קרבן אנשים קרבן נשים מאי איכא למימר אלא משום מתנות [ב] דאילו פסח מתנה אחת ואילו שלמים שתים שהן ד' מאי נפקא מינה והא [ד] תנן [ג] כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתן אחת כפר אלא משום דאילו [ד] פסח בשפיכה ואילו שלמים בזריקה מאי נפקא מינה והא [ה] תניא [ה] כל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא איסור דקא אמרינן [ו] דאי עבד לכתחלה נמי:

מתני' [ו] האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו: **גמ'** ש"מ [ז] יש ברירה א"ר יוחנן [ח] כדי לזרזן במצות קאמר דיקא נמי דקתני ומזכה אחיו עמו אי אמרת בשלמא דאמנינהו מעיקרא שפיר אלא אי אמרת דלא אמנינהו מעיקרא לבתר דשחיט מי קא מתמנו והא תנן נמנין ומושכין ידיהן ממנו עד שישחט ש"מ תניא נמי הכי [ט] מעשה וקדמו בנות לבנים ונמצא בנות זריזות ובנים שפלים:

מתני' [ז] לעולם נמנין עליו עד שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד [י] נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט רבי שמעון אומר עד שיזרק את הדם: **גמ'** מאי קמ"ל הא קמ"ל דאע"ג דאימני עליו חבורה זו חוזרת ונמנין עליו חבורה אחרת: נמנין ומושכין את ידיהן עד שישחט וכו': אמר אביי מחלוקת לימשך דרבנן סברי [1] מהיות משה מחיותיה דשה ור"ש סבר [כ] מהווייתיה דשה אבל לימנות דברי הכל עד שישחט דאמר קרא [1] במכסת נפשות והדר תכוסו תניא נמי הכי נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט רבי שמעון אומר נמנין [ל] עד שישחט ומושכין עד שיזרק הדם:

מתני'

משום דאיכא חזה ושוק. דשלמים שצריך ליתנן לכהן וא"א לתת דהא כל חד וחד שמא האי הוי פסח ונמצא מאכילו לכהן שלא נמנה עליו: **וניתי כל חד וחד.** מינייהו חד כהן ונימניה אפסחו: ה"ג **וניתי כולהו חמשה חד כהן דלא עבד פסח ונמניה בהדי כל חד וחד.** דממה נפשך איכא חד דקא נפיק ביה ויאכל חזה ושוק של כולם: **דקא ממעט באכילה דשלמים.** דזמן אכילתו שאוכל את כולם ליום ולילה ושורף את הנותר ואם שלמים הוא עדיין אינו נותר ונמצא שורף קדשים כשרים: **וניתי במותר הפסח.** מתחלתו יתנה עליו אם שלי תם היה זה יהיה מותר הפסח שהוא קרב שלמים והוא כפסח שנאכל ליום ולילה א] והכי תניא בתוספתא [מ] דזבחים בפ' [נ] (הפסח שנתערב). ומשני אין מפרישין קרבן מתחלה לשם (ב) נותר שהיאך יכול להיות מותר הפסח והרי שם פסח לא חל עליו מעולם שהרי זה כבר יצא: **ונטרחו ונייתי במותר הפסח.** יבקשו אנשים שנתותרו להם פסח חי או מעות פסח ויקחו מהן בהמות ויתנה כל אחד על שלו אם שלי בעל מום היה הרי זה פסח ואם לאו הרי הוא כמות שהוא מותר הפסח לשלמים ונאכל ליום ולילה: **בעי סמיכה.** וא"א לסמוך על זה שמא פסח הוא וקא עביד עבודה בקדשים: **קרבן נשים.** לא בעי סמיכה: **פסח בשפיכה.** בנחת מן המזרק לקיר המזבח כנגד היסוד דנפקא לן מתן דם דפסח מודם זבחיך ישפך [ס] במסכת זבחים בפ' ב"ש (דף לז.) ובשלמים כתיבא זריקה שזורק למרחוק מן המזרק למזבח ואין מתן אצבע אלא בחטאת דכתיב בה [ע] באצבעו אבל בכל שאר קרבנות וזרקו כתיב וזורק כנגד הקרן עד שהדם ניתן לקיר מערבי וקיר דרומי: **לכתחלה נמי.** בתמיה: **מתני' על מי שיעלה.** משמע שאינו ממנה עליו אלא הראשון: **ומזכה את אחיו עמו.** בגמרא מפרש היכי מתמני ומתרץ דאמניהו אבוהון מעיקרא וכדי לזרזן קאמר שיזדרזו כל אחד להיות ראשון ויהיה הוא ראש לאחיו שיזכו על ידו וכך הודיעם: **גמ' ש"מ יש ברירה.** קס"ד דלא אימנו אלא חד: **כדי לזרזן.** וכולן אימנו עליו בין ראשון בין אחרון: **תניא [פ] נמי הכי.** דמשום זריזות נקט: **מתני' נמנין.** הרוצה לימנות: **ונמשכין.** הרוצה לימשך: **עד שישחט.** אבל משנשחט אין נמנין עליו ואין מושכין הימנו אפי' לר"ש דפליג ואמר עד שיזרק הא מוקים דלימשך הוא דפליג אבל בלימנות מודה: **גמ' דאף על גב דנמנין עליו חבורה [זו חוזרין ונמנין עליו חבורה] אחרת.** כל חבורה שלימה שנימנו על פסח אחד ימשכו כולן ידיהן הימנו ודלא כרבי יהודה דאמר לקמן בפ' מי שהיה טמא (דף צט.) ובלבד שיהיה א' מבני חבורה ראשונה קיים עליו: **מחלוקת לימשך.** בההיא קאמר ר"ש עד שיזרק: **אם ימעט הבית.** אם באו לימעט ולימשך מהיות משה בעוד היותו לשה יתמעטו: **מחיותיה.** בעודו בחיים: **מהווייתיה.** קודם גמר עבודותיו:

מתני'

האי כהן היכי דמי אי דעבד פסח כו'. וא"ת וניתי כהן קטן ויש לומר דעדיפא מינה פריך: **וניתי** מותר פסח. לא כפי' הקונטרס שיקדיש לשם מותר אם שלו היה תם דבזה לא היה טועה הגמרא [א] אלא נראה לר"י שיקדיש לפסח ואם בעל מום שלו יצא בזה ואם לאו יהא מותר פסח ופריך [ב] דלא הוי מותר פסח אלא היכא שהופרש לגמרי לפסח וניתותר: **ונטרחו** ונייתי מותר פסח. וא"ת ואיך יכשר מותר זה לפסח הא לקמן בפרק מי שהיה טמא (דף צט.) פליגי רבי יוסי ורבי יהודה אי בעינן אחד מבני חבורה ראשונה אבל כ"ע מודו דאם נשאר שעה אחת בלא בעלים דלא חזי תו לפסח וי"ל הכא כשהפריש ב' פסחים לאחריות וניתותר לו א' דאינו נפסל משום שהניחוהו יחידי וא"ת אכתי למאן דלא בעי עקירה [ג] שלמים לשם פסח קשחיט ועוד איך ימכרהו האמר לקמן המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום וי"ל כיון דאיכא אינש דצריך ליה לכ"ע בעי עקירה כדאמרי' בתמיד נשחט (לעיל דף סד.) כגון שהיו בעלים טמאי מתים ואי מותר פסח במעות איירי כדפירש בקונטרס אתי שפיר: **דאילו** פסח ליום ולילה. קשה לר"י דתנן פ"ק דברכות (ד' ב.) כל הנאכלין ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר וקאמר בגמרא (שם דף ט.) ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמינהו ק"ש והלל כו' ואכילת פסחים מצותן עד שיעלה עמוד השחר ומאי קא פריך [ד] והא הכא משמע דשייך למיתני גבי פסח יום ולילה וא"כ הוי בכלל הנאכלין ליום ולילה דקתני התם וי"ל דהתם הוה ליה למיתני בהדיא אם איתא דנאכל עד עמוד השחר [ה] לאפוקי ממשנה דאיזהו מקומן (זבחים דף נו:) דקתני אינו נאכל אלא עד חצות והיינו מדאורייתא דומיא דאחריני וכיון דלא קתני ליה בהדיא ש"מ דסבר דאינו נאכל אלא עד חצות כמשנ' איזהו מקומן: **ואילו** פסח לא בעי סמיכה. סבירא ליה סמיכה בכל כחו בעינן דאי לא בעינן אלא כל דהו [ו] לא הוי עבודה בקדשים ב] ובאין דורשין (חגיגה דף טז:) פלוגתא °דתנאי היא: **הני** מילי דיעבד. וה"ה דאכולהו אמרי' הכי אסמיכה ואמתנות ואנותר ותימה וכי בשביל דשמא יהיה נותר או משום סמיכה דלא מעכבא או לא יעשו מתנות כהלכתן יכנס לידי ספק כרת וי"ל דטוב שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובם שלא כהוגן [ז] כי כבר רובם עשו פסח: **אלא** אי אמרת דלא אמנינהו כו'. תימה דבפ' אין בין המודר (נדרים דף לו.) מסיק רבי זירא אליבא דרבי יוחנן מהך משנה דשה לבית אבות לאו דאורייתא דאי דאורייתא אבישרא קאי ומזכה להון [ח] והכא מוקי לה רבי יוחנן בדאמנינהו מעיקרא וי"ל דהכא ה"פ אי אמרת בשלמא דחשוב כאילו אמנינהו מעיקרא דאין צריכין מינוי והיינו טעמא דשה לבית אבות לאו דאורייתא שפיר אלא אי אמרת אינו חשוב כאמנינהו מעיקרא אלא צריכין מינוי דשה לבית אבות דאורייתא אמאי מזכה אחיו עמו דפשיטא שלא המנה כולם קודם שחיטה מדקאמר הריני שוחט על מי שיעלה מכם ראשון:

דעות

טז א מיי' פ"ג מהלכות מעשה קרבנות הלכה ו סמג עשין קפג:
יז ב שם פ"ה הלכה יז:
יח ג מיי' פ"ב מהלכות פסולי המוקדשין הל' א ופי"ז הלכה א:
יט ד מיי' פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו ופ"ג הלכה ט ופ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז:
כ ה מיי' פ"ב מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ג:
כא ו מיי' פ"ג מהלכות ק"פ הלכה ט:
כב ז מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה יד:

מוסף תוספות

א. לומר כן שתחול קדושת מותר הפסח על הבהמה באמירה בעלמא אם לא תהיה מותר ממש. תוס' ב"ב יג. ד"ה כופין. ב. וכי מפרישין תחילה למותרות. שם. ג. א"כ היה שם שלמים עליו בלא עקירה. שם. ד. מנא לן דלא קתני ליה. תוס' הרא"ש ברכות ט. ד"ה ואילו. ה. דהכי דייק ואילו אכילת פסחים לא קתני בהדיא. תוס' שאנץ. ו. מאי איכפת לן בפסח אי סומכין עליו פורתא אותו משהו... שם. ז. [ד]הרי הוא כמו ששוחט באיסור. שם. ח. דאיירי בלא אמנינהו. תוס' גיטין כה. ד"ה אי אמרת.

רבינו חננאל

וניתי וניתני במותר הפסח, פי' יפריש מעות ויאמר אלו מותר בפסח ויקנה כבש ויתנה ונימא אי דידי בעל מום נהוי האי פסח, ואי דידי תם הוה להוי האי מותר פסח, דמותר נאכל ליום ולילה כפסח. ואמרינן **וכי מפרישין תחלה למותר,** כלומר אפשר להיות העיקר הוא עצמו המופרש מותר לא יקרא מותר אלא אם הקדימו עיקר. ואמרינן **ונטרח וניתי מותר הפסח,** פי' יבקש עד שימצא אדם שהפריש מעות לפסחו וקנה כבש ונשתיירו אצלו מן המעות דמי כבש אחד והוא מותר הפסח, יקח המעות מאצל אותו האיש ויקנה בהן כבש ויתנה ויאמר, אם שלי היה בעל מום זה יהיה פסח שלי, ואם שלי כשר היה זה הכבש יהיה שלמים וכן כל חד וחד. ודחינן אמאי לא עבדו הכי משום סמיכה, דמותר הפסח אינו טעון סמיכה. ואלו שלמים טעונין סמיכה. התינח קרבן אנשים כו', ואסיקנא אימור דאמרינן ופטורין מלעשות פסח שני דאיעבד, לכתחלה נמי מהדרי ואי משכחינן ואפשר להו למיעבד עבדי, ואי לא משכחי כלל פטירי. **מתני' האומר לבניו הריני** שוחט הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כו' ש"מ יש ברירה, כדאמרינן לעילא. אמר ר' יוחנן מתניתין בששחט עליהם כלם, וכי לא אמר להם כך אלא כדי לזרזן במצות. ודיקא מתני' כוותיה דקתני ומונה את אחיו עמו. פיס'[קא] נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט ר' שמעון אומר עד שיזרוק הדם. ואוקימנא מחלוקת לימשך דת"ק סבר מהיות משה, מחיותיה דשה, כלומר כיון שנשחט נעתק שם שה מעליו. ור' שמעון סבר מחיותיה דשה [הוא] מדבר שהוא חי, ואיזה זה, זה הדם שהוא הנפש. תניא נמי הכי נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחט ר"ש אומר [נמנין] עד (שיזרק) [שישחט] ונמשכין עד שיזרק הדם.

א) [תוספתא זבחים פ"ח ה"ג], ב) [ע' תוספות לעיל עה: ד"ה לימדך], ג) מנחות פא., ד) סנהדרין ד. זבחים לו., ה) זבחים לז., ו) גיטין כה. נדרים לו., ז) [לעיל פז. פח.], ח) [גיטין כה. נדרים לו.], ט) [גיטין שם. נדרים לו.], י) לעיל ט: יומא מט: גיטין כה., כ) [בערוך ערך מי גרס מחיותיה דשה הוא מדבר שהוא חי וזהו הדם כי הדם הוא הנפש כו'], ל) [תוספתא פ"ז ה"ג], מ) נראה שצ"ל בתוספתא דפסחים, נ) [כל הזבחים בתרא נ"ל], ס) [דברים יב], ע) [ויקרא ד], פ) בס"ד ד"ז לפני ד"ה לדף, וליתא תיבות מתני' גמ' דלהלן.

תורה אור השלם

1. וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה: שמות יב ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' וניתי כולהו חמשה חד כהן: (ב) רש"י ד"ה וניתי כו' מתחלה לשם מותר שהיאך:

גליון הש"ס

גמ' חד כהן. ע"ל עד ע"א תוס' ד"ה נתחנך: שם וניתי מותר הפסח. ע' לקמן לח ע"א ברש"י ד"ה וש"מ יש לחוי: תוס' ד"ה ואלו פסח וכו' דתנאי היא. ע' בשער המלך פ"ח הל"ג מהלכות מעה"ק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י וניתי במותר הפסח וכו' והכי תניא בתוספתא דזבחים. נ"ב עיין שער המלך פ"ו מהלכות פסה"ק הלכה י"ח ד"ה ובהיותי. ובפ"ב מהלכות מעה"ק הלכה י"ג כולה ופ"ג מהלכות ק"פ הלכה ט: ב] תוס' ד"ה ואילו פסח וכו' ובאין דורשין פלוגתא דתנאי היא. נ"ב עיין ביאור כוונתם בזה בשער המלך פ"ג מהלכות מעה"ק הלכה י"ג ועיין ביצה דף כ ע"א בתוס' ד"ה דלא וכו':

מוסף רש"י

וכי מפרישין תחלה למותרות. שום קרבן על מנת שיהא מותר זבח (מנחות פא.) הא לא מצינו מותרות אלא ולד או שכפר ונתותר כגון שאבד ראשונה והפריש אחרת ואח"כ נמצאת הראשונה (שם מכת"י). **כל הניתנין על מזבח החיצון.** עולה ושלמים ואשם הטעונין שתי מתנות שהן ארבע (סנהדרין ד.). **שנתנן במתן אחת.** זריקה אחת (זבחים לז:). **כפר.** אע"פ שרובן טעונים שתי מתנות שהן ארבע (שם) דכתיב ודם זבחיך ישפך, שפיכה אחת במשמע (סנהדרין ד.). **כל הניתנין בזריקה.** כל הדמים שכתוב בהן זריקה, כגון עולה ושלמים ואשם דכתיב בהו וזרקו, ובכור דכתיב ביה ואת דמם תזרוק, וכל זריקה מרחוק משמע שזורק מן הכלי למזבח למרחוק (זבחים לז.). **שנתנן בשפיכה.** עומד אצל היסוד ושופך (שם). **על מי שיעלה מכם ראשון.** יהא נמנה עליו ואני מקנה לו חלקו בשעת שחיטה (גיטין כה.). **כיון שהכניס הראשון.** לאחר שחיטה (שם). **זכה בחלקו.** דאמרינן יש ברירה, דמשעת שחיטה היה זה ראוי לכך שנשחט פסח זה עליו, ומזכה את אחיו עמו. לימנות בחלקו, ולקמיה מוקי לה שפיר (שם). **כדי לזרזן במצות.** אביהן המנה את כולן עליו משעת שחיטה והא דקאמר על מי שיעלה ראשון לזרזינהו אתא, כלומר נראה איזה הוא ראשון ולא הודיעם מה בלבו (שם). **שפיר.** משום הכי מזכה את אחיו עמו (שם). **נמנין.** הרוצה לימנות, **ומושכין ידיהן ממנו.** מי שהיה נמנה ורוצה לימשך ולהמנות על אחר מושך ידיו הימנו, **עד שישחט.** אבל לאחר שחיטה לא נמנין ולא נמשכין, דכתיב ואם ימעט הבית מהיות משה, בחיותו של שה יתמעטו (שם). **תניא נמי הכי.** דלא נתכוון אלא לזרזן, ומיהו כולהו אמנינהו (שם). **ובנים שפלים.** ולא קתני ונמצאו בנות זוכות בפסחא ובנים לא זכו (שם) ולא קאמר ובנים לא יצאו ידי חובתן, מכלל דלא מחייבי מדאורייתא, אלא לזרזן קאמר (נדרים לו.).